

Redescobrim el nostre patrimoni artístic

*Edició commemorativa de l'acte de presentació de la restauració
dels retaules de l'Assumpta i de Sant Miquel*

Muro, 24 de febrer de 2008

ART EN EL TEMPLE

El temple és el lloc de trobada de Déu amb les persones, de la manera que la plaça és el lloc on les persones ens trobam, parlam, ens divertim i hi feim negocis. El temple és per trobar-nos amb Déu.

Aquest espai sagrat ha tingut, durant la història, moltes i diverses formes. El nostre, aquest que cada dia ens agombola, aixecat entre 1570 i 1611, fou “vestit” després amb retaules i imatges, que representen diferents devocions dels nostres avantpassats.

Baix de l'Orgue hi tenim els Sants Arcàngels i Santa Cecília. Aquesta màrtir és per la circumstància que està baix de l'Orgue i és la patrona de la música. Els Arcàngels són per recordar-nos la presència de Déu que els envia. Qui com Déu? (sant Miquel), Força de Déu (sant Gabriel), Medicina de Déu (sant Rafel). Molta devoció hi han tingut els avantpassats perquè les trobam en altres capelles.

Baix del Cor tenim la capella de l'Assumpció de Maria. Bell conjunt on, enaltint Déu que puja Maria al cel perquè estigui vora son fill Jesucrist, hi trobam un estol de sants i santes, objecte de la devoció de la família Perelló i Carrió: Sant Andreu Avel·lí, Beat Simó de Roxas, Santa Àgueda. Sant Vicenç de Paül, Sant Lluís Gonçaga, Santa Caterina, presidits per dos Doctors que bé han parlat de Maria, i que ara la nostra generació podrà veure, gràcies a la neteja que s'hi ha fet: Sant Tomàs d'Aquino i Sant Bonaventura.

Que la contemplació d'aquest art, amarat de pietat i de devoció, ens ajudi a créixer en l'estima a Déu i als germans amb qui feim camí cap a la vida eterna.

No vull deixar d'agrair a l'Ajuntament la sensibilitat que demostra, possibilitant el gaudi i la pervivència d'un art, que hem rebut dels nostres avantpassats i que volem transmetre a les futures generacions de murers. Així també sigui amb la Fe.

Pere Fiol i Tornila

Rector de Muro

Fa segles, quan els regidors s'anomenaven *jurats* i l'Ajuntament *Universitat*, els poders civil i religiós estaven íntimament lligats. Els Bisbes a les visites pastorals amonestaven els jurats que no complien les ordinations, moltes de les quals, feien referència a la construcció o conservació dels temples parroquials, retaules majors i altres obres de caràcter religiós o litúrgic. El poble finançava les obres mitjançant la imposició de talles d'església que proporcionaven recursos als clavisaris per fer front a les despeses. Avui, quan hem encetat el segle XXI, les coses han canviat ferm, però els Ajuntaments segueixen col·laborant, d'acord amb les seves possibilitats, en la preservació i restauració del Patrimoni Històric heretat de l'antigor. A Muro tenim l'orgull lligat d'anar, poc a poc, amb l'impuls i encoratjament del nostre Rector, d'anar restaurant l'art de l'església pròpia amb la col·laboració econòmica del propi Ajuntament, altres institucions i persones particulars. A la gran obra de recuperació del marès original de les parets, s'hi afegiren les restauracions del magne retaule major, del Nom de Jesús, de les Ànimes, de Sant Josep, del Roser i un llarg etcètera d'altres obres pictòriques. Avui presentam la restauració de dues noves capelles, l'Assumpta i Sant Miquel. Aquesta petita publicació que teniu a les mans vol ser un recordatori de l'efemèride i, per què no? Un regal a la vista i a la coneixença de la nostra història. Una manera d'emportar-nos a ca nostra la bellesa de l'Art que massa vegades passa desapercebut. Enhorabona a totes les persones que ho han fet possible, la restauració i aquesta publicació.

Ramon Àngel Quetgles Ramis

Regidor de Cultura

Pintures del nínxol on està allotjada l'escultura de la Mare de Déu.

DADES SOBRE EL PROCÉS DE RESTAURACIÓ

Breu descripció del procés de restauració dels retaules de l'Assumpta i de Sant Miquel

Estat de conservació

El retaule, des que va ser bastit, ha estat objecte de diverses alteracions produïdes, per la combinació de l'envelliment natural dels materials i l'acció d'agents externs d'origen atmosfèric, biològic i antropològic. Els canvis d'humitat relativa i temperatura, la contaminació ambiental, en forma de partícules de pols i sutge en suspensió i l'atac biològic de xilòfags, en són alguns dels principals factors.

Altres són les relacionades amb el culte practicat dins la capella: la decoració de l'altar amb cossols i plantes que aporten humitats, fongs i insectes, les instal·lacions elèctriques poc adients, la il·luminació amb espelmes, ciris o l'efecte dels encensers, etc.

Les conseqüències d'aquests factors es tradueixen en pèrdues de suport, fissures, acumulació de pols i brutícia, i la més destacada en el retaule de l'Assumpció, és l'enfosquiment que presenta tota la superfície per efecte de l'antiga il·luminació amb espelmes, afavorint la presència de sutge en suspensió que quedava dipositada en el retaule. Pel que fa al retaule de sant Miquel destaquen entre d'altres alteracions, la pèrdua generalitzada de la capa de daurat, a causa de l'acció combinada de la humitat i la pols, i a les neteges poc adequades.

Projecte de restauració

El procés de restauració ha consistit, principalment, a frenar els agents que provoquen el seu deteriorament i la neteja de la superfície per millorar la lectura de l'obra original.

Els treballs s'han estès a l'estructura del retaule, a les pintures i al llit i imatge de la Mare de Déu en el retaule de l'Assumpció i a l'estructura del retaule i pintures, en el cas del retaule de sant Miquel. En general, s'han contemplat les següents intervencions:

- L'aplicació d'un desinsectant a la fusta per evitar la proliferació del corc.
- La consolidació dels elements estructurals.
- La neteja, amb sistemes mecànics i químics, tant per la part posterior com per la part anterior.
- L'estucat i reintegració del daurat i les policromies.
- L'aplicació d'un vernís final que permeti la protecció durant un període de temps.

Després de la intervenció cal seguir una sèrie de recomanacions, redactades per l'equip responsable de la restauració, destinades a la seva futura conservació.

Antònia Reig Morro

directora del Taller de Restauració del Bisbat de Mallorca

EMPRESA RESTAURADORA: Taller de Restauració del Bisbat de Mallorca

DIRECCIÓ: Antònia Reig Morro

TÈCNICS RESTAURADORS: Mª Francisca Jaén Pareja, Mª Antònia Fernández Gijón, Beatriu Requena Arco, Magdalena Escalas Vallespir, Marta Diaz-Caneja Marquínez i Catalina Mas Andreu.

UBICACIÓ RETAULES: Parròquia de Sant Joan Baptista de Muro.

RECTOR: Mn. Pere Fiol i Tornila.

DATES DE LA INTERVENCIÓ: 23 d'octubre de 2007 - 18 de desembre 2007.

FINANÇAMENT: Retaule de l'Assumpta finançat per l'Ajuntament de Muro i el retaule de sant Miquel per la Parroquial de Muro.

RETAULE DE L'ASSUMPCIÓ DE MARIA

Anàlisi estilístic

L'estructura del retaule es caracteritza perquè no hi ha cap element arquitectònic, que ens defineixi els espais, com sí era habitual a l'època plenament barroca i es pot comprovar comparant-lo amb altres retaules de la mateixa església. S'articula mitjançant motlures i rocaïlles, que defineixen un cos central i un anell de pintures que l'envolta. El disseny del retaule, com apuntà Jeroni de Berard i ratificà Riutort ens recorda a un gran reliquiari. Efectivament, a la sagristia se'n conserven exemplars del segle XVIII del mateix gust. A més, gràcies a fotografies antigues i testimonis orals, hem pogut constatar que els reliquiaris es posaven a l'altar del Monument de la Mare de Déu d'Agost. La relíquia seria, metafòricament parlant, la preciosa imatge de la Mare de Déu jacent, una de les més hermoses de Mallorca tal com es pot veure a les fotografies que il·lustren aquest escrit. El retaule estilísticament s'emmarca dins la tendència del barroc tardà.

Cronologia i autoria

Fins ara, l'únic document d'arxiu localitzat que ens permet datar l'obra va ser publicat l'any 1998 per Sebastià Riutort. El document en qüestió diu que a l'any 1771 el retaule s'estava construint. Respecte a l'autoria ens basam en l'atribució feta per Antoni Furió, el qual afirmà que les teles són obra de Francesc Herrera, el darrer d'una importantíssima nissaga d'artistes. Segueixen aquesta atribució Jeroni Juan Tous, Gaspar Munar i Marià Carbonell. L'escultura de la Verge, a les notes històriques que acompanyen l'edició de la Novena de l'Assumpció, composta per Mn. Andreu Marià Perelló, s'afirma que està feta pel pintor i

escultor Joan Muntaner. Francesc Mulet i el pare Gaspar Munar, reiteraren aquesta teoria.

La historiografia també ens ha destacat la figura de Mn. Andreu Mariano Perelló com a promotor, tant del retaule com del monument i del culte de la Novena.

Tot plegat, haurem de continuar la recerca en els arxius per intentar documentar degudament aquest retaule.

Iconografia

Respecte a la *Dormició de la Verge* que podem veure a la nostra església, forma part d'un *Cicle de Glorificació i Assumpció*. La talla de la Mare de Déu està sobre el seu llit dins un nínxol decorat amb pintures que representen una bellíssima escena celestial: un grup d'àngels amb instruments i les seves partitures entonen una harmoniosa melodia. Destaquen els àngels dels laterals, a la dreta un àngel turiferari, a l'esquerra un altre sosté una garlanda de flors que fa l'efecte visual – recurs típic del barroc el de combinar pintura i escultura – que està coronant a la Verge jacent. Sobre el nínxol, en el cos central, una magnífica pintura representa l'escena de l'*Assumpció i glorificació de Maria*. La Verge, coronada amb dotze estrelles, és elevada al Paradís en cos i ànima. Maria seu damunt níguls, amb els braços estesos, acompanyada dels

Sant Tomàs d'Aquino

Arcàngels i altres angelets. El cel s'obre en un esclat de llum i es disposen a rebre a Maria, Déu Pare, Jesucrist i l'Esperit Sant – la Santíssima Trinitat –. A la part inferior de la composició – la terrenal – contemplen admirats el prodigi vuit apòstols que envolten el sepulcre buit. En la penombra i en segon pla veiem dues dones. Es tracta d'unes pobres vídues, amigues de Maria, que segons la llegenda haurien heretat dos vestits de la Verge.

Envoltant el cos central hi ha un anell de pintures que representen vuit sants. Fins a la restauració no els havíem pogut contemplar en plenitud a causa de la sutge i a la brutícia. *Sant Vicenç de Paül*, sosté un crucifix a la mà esquerra, i amb la mà dreta l'assenyala, prova de la seva fe, i amb una flor de llis als seu peus. *Sant Lluís Gonçaga* apareix agenollat en oració amb un crucifix a les mans, un lliri, símbol de la puresa de Maria, una calavera i una disciplina fan referència a la seva vida ascètica. *Santa Catalina d'Alexandria*, porta la palma martirial i vora ella hi ha representat l'instrument amb la qual volgueren martiritzar-la, la roda dentada, encara que sobrevisqué. *Sant Tomàs d'Aquino*, dominic, apareix amb el seu gran rival *Sant Bonaventura*, franciscà. Sant Tomàs representat amb un solet al seu pit, sosté una ploma, de la qual li surt un raig de llum, que va fins a la porta de la maqueta de l'esglèsia que sostenen tots dos. Es tracta de la representació de la *Visita de Sant Tomàs a Sant Bonaventura*. El dominic demanà a Bonaventura en quins llibres havia assolit el seu profund coneixement de Déu. Per respondre, el franciscà retirà una cortina de la seva biblioteca i descobrí un crucifici, única font de la seva ciència. Quant a *Santa Àgueda de Catània*, sobre una taula hi ha una palangana amb els seus dos pits que els botxins li arrencaren amb unes tenalles. De vegades aquests pits s'han confós amb dos pans, ja que el dia de la seva festa, els feels duïen a l'altar pans sobre una palangana. Sant Pere tornà a aferrar-li els pits. Per aquesta raó es convertí en patrona de les comares i de les mares que alleten els seu fills. És invocada per la curació de mastitis i càncer de mama. El *Beat Simó de Roxas*, representat amb una calavera als seus peus, una mitra al costat, un angelet que sosté un rosari i les disciplines. Fou un gran devot de Maria, visitava els seus santuaris, imitava les seves virtuts, cantava les seves alabances, prova d'això, és que se'l representava com veiem aquí, pronunciant l'AVE MARIA. I per acabar el cicle iconogràfic tenim a *Sant Andreu Avel·lí*, que només apareix representat amb la flor de llis. Una curiositat respecte a aquest sant és que mentre celebrava missa va sofrir un atac d'apoplexia davant l'altar, en el moment en que pronunciava: "Introibo ad altare Dei". Per això era invocat contra la mort sobtada en els casos d'apoplexia i té un altar com atribut. També a vegades té un calze del qual emergeix el Nin Jesús duent la creu.

Isabel María Perelló Becerra

RETAULE DE SANT MIQUEL

Anàlisi estilístic

Estructuralment i estilísticament és similar al retaule de l'Assumpta, encara que de menor envergadura. Està situat a la capella de davall l'orgue. Abans de passar a parlar de les pintures, hem d'esmentar l'altar de pedra. És d'època posterior, del segle XX, i presenta l'escut de la Verge del Carne. Durant uns anys del segle passat, fins 1986 concretament, la pintura de Sant Miquel fou substituïda per una escultura d'aquella que ara podem veure a un lateral de la Capella del Nom de Jesús.

Cronologia i autoria

Aquest retaule, com el de l'Assumpció, és del s. XVIII. L'obra fou atribuïda per Furió a Francesc Herrera Ferragut i els historiadors successius s'han adherit a aquesta teoria. Malgrat això, com en el cas de l'Assumpta, no coneixem cap document d'arxiu que ens permeti afirmar-ho rotundament.

Iconografia

A les pintures tenim la representació dels tres arcàngels. *Sant Gabriel*, és el missatger enviat per Déu a anunciar a Maria la bona nova de la concepció de Jesús. Apareix representat amb la flor de lliis, emblema de la puresa de Maria. *Sant Miquel*, arcàngel cap de la milícia celestial. És el més popular de tots. És un guerrer, un cavaller de les milícies celestials. És el que dirigeix el combat contra els

àngels rebels. La representació que veiem exemplifica la victòria que obté sobre els dimonis quan derrota a Lucifer. L'arcàngel sant Miquel, banderer de l'exèrcit celestial, veient que Lucifer volia equiparar-se a Déu, es llançà contra ell i els seus partidaris, els expulsà de la benaventurança i els desterrà fins el dia del Judici cap a les capes inferiors. *Sant Rafel*, el sanador, porta la flor de lliis com que sant Gabriel i dona la mà esquerra al jove Tobies que porta el

Santa Cecília, patrona de la música

peix miraculós. Guia del jove Tobies en el viatge que va fer cap a Mèdia, era invocat pels viatgers i mariners. Però, sobretot, era el protector dels adolescents que deixaven la casa paterna, protegint-los de les temptacions. Representat en el seu paper de mentor del jove Tobies, el seu atribut és el peix que va fer pescar al seu jove amic. Per últim tenim la representació de *Santa Cecília*. Es representa en aquest retaule a causa del lloc on està situat, a la capella que està just davall

l'orgue, ja que se li atribueix la protecció de la música, en especial la música religiosa. A més dels músics, cantors i organistes, és patrona dels fabricants d'orgues i instruments de corda. La contemplam tocant un orgue encara que Cecília s'oblida de la interpretació per escoltar la música celestial amb els ulls elevats al cel extasiada.

Isabel María Perelló Becerra

Edita i patrocina:

AJUNTAMENT DE MURO

Àrea de **Cultura**
Ajuntament de Muro

Hi col·laboren:

Parròquia

Sant Joan Baptista

TALLER DE RESTAURACIÓ
BISSAT DE MALLORCA